

Nosaltres, els traductors

per Sara Serrano Valenzuela

A la Plaça de la Paraula, amb la catedral de Barcelona com a escenari, durant la taula rodona «Editorials independents i traductors: cara i creu» s'ha parlat de traducció i, sobretot, s'han debatut les condicions en què treballen els traductors. Sabem que és complicat, en països com el nostre, dedicar-se exclusivament a la traducció literària, no només per qüestions econòmiques, sinó també per d'altres factors que hi juguen un paper important.

L'estudi que realitza el Consell Europeu d'Associacions de Traductors Literaris sembla que confirma que la situació dels traductors literaris no és gaire bona en el conjunt del continent, tot i que països com ara Noruega o Holanda presenten millors condicions pel que fa a la professió de traductor. Els traductors catalans se situarien en una franja mitjana o potser una mica per sota. Les primeres dades apunten que a Catalunya hi ha menys traductors que es dediquen exclusivament a aquest ofici respecte a d'altres països europeus. Una altra dada interessant a tenir en compte és que un traductor literari holandès, per exemple, pot guanyar-se la vida traduint un llibre cada dos anys, mentre que a casa nostra, com ens ho confirma Ferran Ràfols, per dedicar-s'hi exclusivament ha de traduir-ne gairebé deu per any. El fris, en general, demostra que els països del Nord són els que millors condicions presenten —Suècia, Finlàndia o Noruega, i també Holanda i França—, mentre que Romania és el país on trobem les pitjors condicions, ja que un traductor literari malauradament no pot subsistir dedicant-se exclusivament a aquesta professió.

L'aparició d'editorials independents a Catalunya interessades en un catàleg amb traducció literària i de qualitat en la nostra llengua, implica parlar de les diferències entre petites i grans editorials, del *modus operandi* d'aquestes empreses i, especialment, de la relació que estableixen amb els traductors literaris i com afecta en el desenvolupament de l'ofici d'aquests.

Marta Pera afirma que fins ara ha treballat bàsicament per grans editorials, però que la gran diferència és que «mentre en una gran editorial t'encarreguen, tradueixes, entregues i formes part d'un engranatge, en una editorial petita et sents part d'un projecte, sents que et valoren». I és que el tracte personal que es pot establir en una editorial petita no té res a veure amb el de les grans, en què molt sovint hi ha diferents intermediaris entre l'editor i el traductor i, fins i tot, es pot donar el cas que entre aquests dos ni tan sols s'estableixi un diàleg directe. En una editorial petita també tenen en compte detalls com, per exemple, fer constar el nom del traductor a la coberta o convidar-lo a les presentacions del llibre en qüestió. Afegeix, Ferran Ràfols, que les cases petites tenen més en compte el perfil del traductor literari que trien: «et vénen a buscar, com si diguéssim, i t'han llegit i saben el que has fet, mentre que potser amb les grans queda palès que si no ho fas tu ho farà un altre». Aquesta valoració de les microeditorials sembla que també comporta que siguin més respectuoses amb el text de la traducció. Maria Rossich apunta que les editorials grans darrerament han patit molt de moviment de personal, la qual cosa impossibilita aquest tracte proper amb el

traductor perquè potser un mateix llibre l'acaben portant dues o tres persones durant el procés de traducció.

Si parlem dels terminis de lliurament dels encàrrecs, també sembla que les grans cases sovint pressionin més i ofereixin menys temps als traductors literaris. Sigui com sigui, el factor més rellevant en aquest sentit és que la traducció espanyola i la catalana han de sortir alhora, i és la traducció catalana, gairebé sempre, que s'adapta a la data de publicació de la versió espanyola. Aquest fet condiciona el termini de lliurament fins al punt que alguns traductors —comenten Ràfols i Rossich que els ha passat— s'han hagut d'esperar un any per veure la traducció publicada perquè la traducció espanyola no s'havia dut a terme en el període previst.

Com a representant dels editors independents en aquest debat, Aniol Rafel manifesta que les cases petites treballen amb poc personal, d'aquí el tracte més *frec a frec*, i que volen valorar la tasca del traductor literari amb iniciatives com, per exemple, afegir la biografia del traductor —tal com es fa amb els escriptors— en l'edició que ha participat. «Ens hi mirem tant, amb el traductor que triem, perquè volem que a llarg termini la gent entri a la llibreria i triï el llibre que compra tenint en compte el traductor». D'altra banda, afirma que aquestes cases editorials també esperen en un futur proper poder traduir al català independentment de si es publica la versió espanyola d'aquella obra.

El tracte personal que ofereixen les editorials petites faria esperar que els traductors tinguessin ells mateixos també la possibilitat de proposar autors a les editorials. Sembla, però, que el diàleg entre editorials i traductors encara s'ha de coure. De totes maneres, els *nostres* traductors afirmen que se senten més escoltats per part dels editors independents. El problema rau en la poca comunicació entre editorials i traductors i, molt sovint i encara més difícil, entre els traductors mateixos. Explica Ferran Ràfols que la solució a aquesta manca de comunicació es complica «perquè, al final, també estàs parlant de la teva feina o del que et demana un editor que potser no vol fer públic aquell projecte». Maria Rossich i Marta Pera afirmen que també són conscients d'aquest poc diàleg que es troba en la professió. La celebració de debats com aquest, per exemple, trencarien silencis i barreres entre traductors.

L'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana té un model de contracte pactat amb les editorials, però sembla que no és el que realment s'acaba utilitzant a l'hora d'establir lligams professionals, segons explica Bel Olid. S'apliquen contractes que, en canvi, van en detriment dels drets dels traductors. En un moment com el que estem vivint, davant d'una possible negociació amb les editorials, Maria Rossich creu que «és una habilitat que vas adquirint amb els anys», Marta Pera observa que «segurament cada editorial té un model propi i no canvien clàusules» i Ferran Ràfols afirma que «has de triar bé les teves batalles, però si depens d'aquesta feina és normal que batallis i el que estem fent ara és sobretot defensar tarifes».

Els traductors voldrien que les grans editorials tinguessin en compte factors com és ara que les traduccions que se n'espera un determinat èxit fossin repartides més *equitativament* o que en la remuneració es tingués en compte, d'alguna manera, la dificultat que presenta l'obra original, que no sempre és la mateixa. Són factors, però, que ells mateixos consideren difícils de posar per escrit en un acord editorial. Amb aquesta aparent rendició, els traductors abandonen el combat d'avui, es confonen entre casetes de llibres i lectors llepafils per continuar amb la seva batalla diària.

Setmana del Llibre en Català, Barcelona, 8 de setembre de 2014. Maria Rossich, Ferran Ràfols, Marta Pera i Aniol Rafel, moderats per Bel Olid.